

Nr 30.

Bevillningsutskottets betänkande i anledning av väckt motion om avdragsrätt vid taxering för donationer till vetenskaplig undervisning och forskning.

(2:a avd.)

I en inom riksdagen väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion II: 378 av herr *Håstad* har hemställts, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag i syfte att avdragsrätt infördes för donationer till vetenskaplig undervisning och forskning, förutsatt att varje donations ändamål godkännes av Kungl. Maj:t».

Beträffande motiveringen för det i motionen framställda yrkandet, får utskottet, i den mån redogörelse härför ej lämnas i det följande, hänvisa till motionen.

Vid beräkning av inkomsten från särskild förvärvskälla skola enligt 20 § kommunalskattelagen från förvärvskällans intäkter avräknas alla omkostnader under beskattningsåret för intäkternas förvärvande och bibehållande. Avdrag må därvid icke ske för den skattskyldiges levnadskostnader och därtill hänförliga utgifter.

I praxis har avdrag för bidrag till vetenskaplig undervisning och forskning icke ansetts kunna medgivnas, såvida bidraget icke lämnats av rörelseidkare till tekniskt-vetenskaplig forskning inom den bransch, som rörelseidkaren företräder.

Av innehållet i den förevarande *motionen* må här återges följande.

Den vetenskapliga forskningen och undervisningen droge nu för tiden kostnader, som vore avsevärt större än som svarade mot ökningen av antalet studerande vid universitet och fackhögskolor. Ju mer i framtiden tekniken utvecklades och ju nödvändigare specialforskning bleve, desto högre komme dessa kostnader för den vetenskapliga forskningen och undervisningen att pressas uppåt. Skyldigheten att finansiellt bära kostnaderna för vetenskaplig undervisning och forskning hade på senare tid nästan helt pålagts staten. Betecknande vore att de fria högskolorna i Stockholm och Göteborg numera efter inflationen, räntesänkningarna och skatteskärpningen inte såge sig i stånd att själva anskaffa de behövliga penningmedlen; staten hade i samråd med vederbörande städer måst överta det finansiella ansvaret. I stället för de gamla studiestipendierna och som en betydande

utbyggnad av dem hade staten nödgats lägga upp ett studentsocialt program. De gamla forskningsfonderna försloge i våra dagar inte långt, och staten hade inrättat en serie stora forskningsfonder. Det skulle även betonas, att staten trots de ofta stora finansiella svårigheterna under senare år gjort utomordentligt stora insatser för upprustningen av universitet och högskolor. Särskilt 1947 års riksdag betecknade i detta hänseende ett märkesår i den svenska akademiska undervisningens historia.

Likväl torde det kunna befaras, att staten i framtiden komme att möta stora svårigheter att hålla denna takt, hur välvilliga mot vetenskaplig undervisning och forskning regering och riksdag än kunde vilja vara. Hithörande kulturintressen måste räkna med den starkaste konkurrens från andra lika legitima intressen. Det som kanske mest ingåve oro för framtiden vore faran för sådana statsfinansiella kriser, som åstadkomme en eftersläpning i den nödvändiga successiva utbyggnaden av våra universitet, fackhögskolor eller särskilda forskningsanstalter. Om något i görligaste mån måste vara »up to date», så vore det just den vetenskapliga utrustningen. Fem års dröjsmål med en behövlig institution betydde i sak att en generation studerande där ginge miste om den bästa möjliga utbildning innan de ginge ut i det praktiska eller produktiva livet. Det kunde inte förnekas, att de allra senaste årens ekonomiska tryck gäve en föräning om de risker att komma efter i utvecklingen, som den svenska vetenskapen i praktiken ej kunde undgå att allvarligt räkna med.

Förr i tiden kunde ett kostnadsbehov i stor utsträckning tillgodoses genom donationer. Särskilt högskolorna i Stockholm och Göteborg kunde växa upp endast tack vare enskildas nitälskan för den högre bildningen. I många andra länder och alldeles särskilt i USA hade den vetenskapliga forskningen och undervisningen varit föremål för de enskildas ofta enastående omsorg, delvis tack vare gynnsammare skattelagstiftning. De minskade möjligheterna för lärdomsinstitutionerna under senare år att erhålla enskilda donationer sammanhängde dels med det ökade skattetrycket, dels med avsaknaden av rättighet för donatorerna att få avdraga donationerna vid beskattningen. Utan att skattetrycket i detta sammanhang diskuterades skulle här blott avdragsfrågan tas upp.

Utgångspunkten för motionärens yrkande vore den bestämda övertygelsen att staten, som numera så gott som helt bure ansvaret för den vetenskapliga undervisningens och forskningens utveckling och förkovran, i framtiden inte bleve i stånd att ensam sörja därför. All sannolikhet talade för att det allmänna och enskilda — privatpersoner eller företag — måste samverka därvidlag på samma vis som tidigare skedde. De enskildas bidrag vore framför allt önskvärda såsom medel ägnade att snabbt och smidigt tillgodose tillfälliga behov eller speciella önskemål, vilkas uppfyllande eljest troligen skulle få anstå. För att stimulera enskilda att stödja våra lärdomsanstalter i en mera verksam skala torde det vara nödvändigt att i någon form lätta på reglerna om förbud för skatteavdrag för dylika gåvor. Då det emellertid torde vara otänkbart att — på sätt som skedde rö-

rande t. ex. gåvor till luftvärnet vid 1942 års riksdag — en generell avdragsrätt i hithörande fall skulle godkännas av riksdagen och då en sådan rätt dessutom skulle kunna missbrukas, vore det uppenbart ofrånkomligt att knyta vissa villkor till avdragsrätten. Som ett sådant villkor — och troligen som ett betryggande villkor — kunde den regeln inskrivas i hithörande skattelag, att avdrag endast medgåves för sådan donation, som Kungl. Maj:t godkände. Därigenom skulle det vinnas säkerhet för att det av donatorer föreskrivna ändamålet kunde rubriceras såsom någonting ur allmänna synpunkter behjärtansvärt och värdefullt, även om det inte alltid behövde tillhöra de mest prioriterade.

Självfallet skulle en sådan regel, liksom varje annan avvikelse från skattesystemets huvudregler, framkalla åtskilliga mer eller mindre komplicerade detaljproblem. Utan att här något försök skulle eller kunde göras att anvisa lösningar för olika uppkommande detaljspörsmål skulle här blott rent allmänt anföras, att fruktan för detaljsvårigheterna inte borde få stå i vägen, om själva syftet ansåges förtjänt av att realiseras. Även frågan om beskattningen av testamentariska förordnanden för vetenskapliga ändamål borde vid en eventuell ändring av avdragsrätten tas upp till dryftande. Gentemot den troliga invändningen, att staten vid ett förverkligande av motionens tanke skulle gå miste om välbehövligen skatteintäkter borde till sist endast understrykas, att staten sannolikt skulle allt sammantaget göra en vinst. Ty till vetenskapen och forskningen skulle ju alltid inflyta mer än vad staten utan avdragsrätt för donationen skulle ha erhållit i skatt. Och säkerligen skulle många av de ändamål, för vilka donationer komme att göras, annars förr eller senare ha måst täckas genom statsanslag.

Utskottet. I den ifrågavarande motionen har yrkats, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag i syfte att avdragsrätt infördes för donationer till vetenskaplig undervisning och forskning, varvid förutsatts att donationerna avsett ändamål, som godkänts av Kungl. Maj:t.

Frågan om avdragsrätt vid taxeringen för gåvor till allmännyttiga ändamål har tidigare vid flera tillfällen varit under behandling i riksdagen. Utskottet får i detta hänseende erinra om att enligt beslut vid 1938, 1939, 1941 och 1942 års riksdagar genom särskilda författningar föreskrivits, att skattskyldig skulle äga rätt att vid taxering vissa år enligt förordningen om statlig inkomst- och förmögenhetsskatt åtnjuta avdrag för gåvor till luftvärnet, luftskyddet, hemvärnet och sjövarnarskåren. Denna avdragsrätt upphörde med utgången av det beskattningsår, för vilket taxering verkställdes år 1943.

Genom beslut av 1943 års riksdag bemyndigades vidare Kungl. Maj:t att medgiva skattskyldig — som under beskattningsår, för vilket taxering verkställdes år 1944 eller år 1945, lämnat penninggåva ej understigande visst belopp till internationellt hjälparbete till lindrande av nöd bland civilbefolk-

ningen i krigshärjade länder — avdrag vid taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt samt till krigskonjunkturskatt för sådan gåva.

De sålunda av riksdagen gjorda medgivandena i fråga om avdragsrätt för gåvor ha föranletts av de vid den tid, då medgivandena lämnades, föreliggande särskilda förhållandena, och de ha, såsom framgår av vad nu nämnts, varit till tiden begränsade. Av bevillningsutskottet har vid varje tillfälle, då fråga om sådan avdragsrätt varit under bedömande, uttalats, att bestämmelser av detta slag innebure en uppenbar avvikelse från de principer, som låge till grund för gällande skattelagstiftning. Utskottet har även vid upprepade tillfällen framhållit angelägenheten av att främjandet av behjärtansvärda eller eljest allmännyttiga ändamål icke skedde i form av lättnader vid beskattningen utan att, i den mån stöd från statens sida för något ändamål befunnos påkallat, detta stöd lämnades i form av anslag till det avsedda ändamålet. Då 1943 års bevillningsutskott — under uttalande av principiella betänkligheter av nu angiven art — tillstyrkte det ovannämnda bemyndigandet för Kungl. Maj:t att medgiva avdragsrätt för gåvor till internationellt hjälparbete, underströk utskottet starkt vikten av att ett medgivande av denna avdragsrätt icke finge innebära ett återbeträdande av den väg för anslagsbeviljande i form av skattelättnad, som riksdagen genom sitt tidigare ställningstagande till hithörande spörsmål velat undvika.

I den nu föreliggande motionen har till stöd för det däri framställda yrkandet anförts bl. a., att staten, som numera så gott som helt bure ansvaret för den vetenskapliga undervisningens och forskningens utveckling och förkovran, i framtiden säkerligen icke bleve i stånd att ensam sörja därför. Enligt motionärens mening talade all sannolikhet för att det allmänna och enskilda — privatpersoner eller företag — måste samverka därvidlag. För att stimulera enskilda att stödja våra lärdomsanstalter i en mera påtaglig utsträckning syntes det motionären nödvändigt att i någon form lätta på förbudet mot avdrag vid taxeringen för dylika gåvor.

Utskottet får i anledning av vad sålunda anförts erinra om att vetenskaplig undervisning och forskning redan enligt gällande lagstiftning intaga en viss förmånsställning i beskattningshänseende. Stiftelse eller sammanslutning, som har till huvudsakligt ändamål att främja vetenskaplig undervisning eller forskning, är sålunda befriad från skattskyldighet till såväl arvs- skatt som gåvoskatt. Motsvarande skattebefrielse föreligger jämväl enligt förordningen om kvarlåtenskapsskatt. Vad angår inkomstbeskattningen är stiftelse eller förening med huvudsakligt ändamål att främja vetenskaplig undervisning och forskning befriad från skattskyldighet vid kommunalbeskattningen för annan inkomst än av fastighet och av rörelse samt vid statsbeskattningen för annan inkomst än av rörelse.

Det lär väl kunna antagas, att införandet av en avdragsrätt sådan som den av motionären åsyftade skulle kunna stimulera till gåvor för vetenskaplig undervisning och forskning. I nuvarande statsfinansiella läge, där statsmakterna nödgas iakttaga stor återhållsamhet i fråga om beviljande av anslag till kulturella intressen, skulle det måhända även kunna synas som

om vissa skäl talade för den av motionären ifrågasatta anordningen. Det bör emellertid uppmärksammas, att i sådana fall, då en avdragsrätt kunde bli av betydelse, en avsevärd del av gåvan skulle motsvaras av därå belöpande skatt. Ur principiell synpunkt måste det anses betänkligt att i skattelagstiftningen införa en avdragsrätt, som icke är förenlig med de nu gällande grunderna för denna lagstiftning. Därest motionärens önskemål beträffande vetenskaplig undervisning och forskning skulle tillmötesgås, torde det med tämligen stor visshet kunna förutses, att krav på en motsvarande utsträckning av avdragsrätten till andra områden komme att framställas. Vad som förekommit i samband med införandet av den under några år medgivna avdragsrätten för gåvor till luftvärnet, luftskyddet, hemvärnet och sjövärnsskåren, i vilket hänseende här må erinras om de vid 1943 års riksdag motionsvis framställda yrkandena om införande av avdragsrätt jämväl för gåvor till ett flertal andra ändamål, manar enligt utskottets mening till iakttagande av försiktighet vid bedömandet av frågan, huruvida skatteförmåner av förevarande slag böra medgivas.

Utskottet anser sig fördenskull icke böra förorda, att ytterligare skattelättnader för vetenskaplig undervisning och forskning än som redan nu äro medgivna införas i vår skattelagstiftning. Det nu rådande statsfinansiella läget kan enligt utskottets mening icke motivera ett frångående av den tidigare från riksdagens sida uttalade uppfattningen, att främjandet av allmännyttiga ändamål icke bör ske genom lättnader vid beskattningen utan att, i den mån stöd från statens sida för något ändamål befinnes påkallat, detta stöd bör lämnas genom anslag. Med hänsyn härtill avstyrker utskottet den ifrågavarande motionen.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,
att motionen II: 378 av herr Håstad om avdragsrätt vid
taxering för donationer till vetenskaplig undervisning och
forskning icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 21 mars 1950.

På bevillningsutskottets vägnar:

ADOLV OLSSON.

Närvarande:

från första kammaren: herrar Wahlmark, Sjödahl, Ekman, Velander, Heüman, Franzon, Niklasson, Wehtje och Petrén samt

från andra kammaren: herrar Olsson i Gävle, Björklund, Sandberg, Jonsson i Skedsbygd, Orgård, Kristensson i Osby, Sundström, Persson i Svensköp, Bladh och Nilsson i Svalöv.